

Puuetega inimeste õiguste konventsioon

Preambul

Konventsiooni osalisriigid,

a) *meenutades* Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas väljakuulutatud põhimõtteid, mille kohaselt vabaduse, õigluse ja üldise rahu aluseks on inimühiskonna kõigi liikmete väärikuse ja väärtuse ning võrdsete ja võõrandamatute õiguste tunnustamine;

b) *tunnistades*, et Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on inimõiguste ülddeklaratsioonis ning rahvusvahelistes inimõiguskonventsioonides välja kuulutanud ja kokku leppinud, et igapähe on õigus kõigile neis esitatud õigustele ja vabadustele ilma mis tahes vahetegemiseta;

c) *kinnitades* kõikide inimõiguste ja põhivabaduste universaalsust, jagamatust, vastastikust sõltuvust ja seoseid ning nende tagamise vajalikkust puuetega inimestele ilma igasuguse diskrimineerimiseta;

d) *meenutades* majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelist pakti, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti, rahvusvahelist konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastast konventsiooni, lapse õiguste konventsiooni ning konventsiooni võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse kohta;

e) *tunnistades*, et puue on ajas muutuv mõiste ning et puue on vaegustega isikute ning suhtumuslike ja keskkondlike takistuste vastasmõju tagajärg, mis takistab nende isikute täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel;

f) *tunnistades* ülemaailmses puuetega inimesi käsitlevas tegevuskavas ja puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglites sisalduvate põhimõtete ja poliitikasuuniste tähtsust poliitika, kavade, programmide ja meetmete edendamiseks, sõnastamiseks ja hindamiseks riiklikul, regionaalsel ja rahvusvahelisel tasandil, et luua puuetega inimestele veel rohkem võrdseid võimalusi;

g) *rõhutades*, kui võrd oluline on puudeprobleemide süvalaiendamise kajastamine asjakohaste säästva arengu strateegiate osana;

h) *tunnistades samuti*, et isiku diskrimineerimine mis tahes puude alusel on inimese loomupärase väärikuse ja väärtuse põhimõtte rikkumine;

i) *tunnistades lisaks* puuetega inimeste mitmekesisust;

j) *tunnistades* vajadust edendada ja kaitsta kõigi puuetega inimeste, sealhulgas erihoolitsust vajavate inimeste inimõigusi;

k) *olles mures*, et vaatamata mitmetele sellealastele dokumentidele ja algatustele, kohtavad puuetega inimesed endiselt takistusi oma osalusele ühiskonnaelus võrdsete ühiskonnaliikmetena ning nende inimõigusi rikutakse kõigis maailma osades;

l) *tunnistades* rahvusvahelise koostöö tähtsust puuetega inimeste elutingimuste parandamiseks kõigis riikides, eriti arenevates riikides;

m) *tunnistades* väärtuslikku panust, mida puuetega inimesed praegu ja potentsiaalselt annavad oma kogukondade üldisesse heaolusse ja mitmekesisusse, ning et puuetega inimeste inimõiguste ja põhivabaduste teostamise ning täieliku osaluse edendamine suurendab nende ühiskonda kuuluvuse tunnet ja toob kaasa olulisi edusamme ühiskonna inimlikus, sotsiaalses ja majanduslikus arengus ning vaesuse kõrvaldamises;

n) *tunnistades*, milline tähtsus on puuetega inimeste jaoks nende isiklikul autonoomial ja iseseisvusel, kaasa arvatud vabadusel langetada ise oma valikuid;

o) *arvestades*, et puuetega inimestel peab olema võimalus osaleda aktiivselt poliitika ja programmide kohta otsuste tegemises, kaasa arvatud neid otseselt puudutavates küsimustes;

p) *olles mures* puuetega inimeste ees seisvate raskete tingimuste pärast, kui nad peavad kokku puutama mitmesuguste või raskete diskrimineerimise vormidega rassi, nahavärvi, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusliku, etnilise, piirkondliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisuga, sünnistaatuse, vanuse või muu asjaolu alusel;

q) *tunnistades*, et puuetega naistel ja tüdrukutel on sageli suurem oht langeda kodus või väljaspool seda vägivalla, ülekohtu või kuritarvituse, hooletusse jätmise või hooletu kohtlemise, väärkohtlemise või ekspluateerimise ohvriks;

r) *tunnistades*, et puuetega lastel peab olema võimalus teostada kõiki inimõigusi ja põhivabadusi võrdsetel alustel teiste lastega ning meenutades osalisriikide sellekohaseid kohustusi, mille nad on endale võtnud lapse õiguste konventsiooniga;

s) *rõhutades* vajadust viia soolise võrdsuse põhimõtte sisse kõigisse jõupingutustesse puuetega inimeste inimõiguste ja põhivabaduste teostamise edendamiseks;

t) *tuues esile* tööga, et suurem osa puuetega inimestest elab vaesuses, ning mõistes sellega seoses tungivat vajadust otsida lahendusi vaesuse negatiivse mõju vähendamiseks puuetega inimestele;

u) *pidades meeles*, et Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas sisalduvate eesmärkide ja põhimõtete austamisel tuginevad rahu ja julgeoleku tingimused, samuti kehtivate inimõigusedokumentide järgimine on mõõdapääsmatud, et tagada puuetega inimeste täielik kaitse, eriti relvakonfliktide ja võõrokupatsiooni korral;

v) *tunnistades*, et puuetega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamise võimaldamiseks on tähtis tagada nende juurdepääs füüsilisele, sotsiaalsele, majanduslikule ja kultuurilisele keskkonnale, tervishoiule ja haridusele ning teabele ja suhtlusvahenditele;

w) *saades aru*, et isik, kellel on kohustusi teiste isikute ja oma kogukonna ees, peab püüdma edendada ja austada rahvusvahelises inimõiguste deklaratsioonis tunnustatud õigusi;

x) *olles veendunud selles*, et perekond on ühiskonna loomulik ja põhiline rakuke ning tal on õigus ühiskonna ja riigi kaitsele ning et puuetega inimesed ja nende perekonnaliikmed peavad saama vajalikku kaitset ja abi, et võimaldada perekondadel kaasa aidata puuetega inimeste õiguste täielikule ja võrdsele teostamisele;

y) *olles veendunud selles*, et puuetega inimeste õiguste ja väärkuse edendamise ja kaitse laiahaardeline ja terviklik rahvusvaheline konventsioon annab olulise panuse puuetega inimeste ühiskondlikult märksa ebasoodsama olukorra parandamisse ning edendab nende võrdsete võimalustega osalust kodanikuühiskonna, poliitika-, majandus-, sotsiaal- ja kultuurielus nii arenevates kui ka arenenud riikides,

on kokku leppinud järgmises.

Artikkel 1

Eesmärk

Konventsiooni eesmärk on edendada, kaitsta ja tagada kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielikku ja võrdset teostamist kõigi puuetega inimeste poolt ning edendada lugupidamist nende loomupärase väärkuse suhtes.

Puuetega inimeste mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimel erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

Artikkel 2

Mõisted

Konventsioonis kasutatakse järgmisi mõisteid:

suhtlusvahend – hõlmab keeli, visuaalset teksti, reljeefset punkt kirja, kompimise teel tajutavaid suhtlusvahendeid, suurt kirja, juurdepääsetavat multimeediat, samuti kirjalikke, helilisi, lihtsas keeles, ette loetud, augmentatiivseid ja alternatiivseid suhtluse viise, vahendeid ja vorminguid, kaasa arvatud juurdepääsetavat info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat;

keel – hõlmab kõneldavaid ja viipekeeli, samuti muid mittekõneldavate keelte vorme;

diskrimineerimine puude alusel – puude alusel toimuv mis tahes vahetegemine, välistamine või piiramine, mille eesmärk või tagajärg on kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teistega võrdsetel alustel tunnustamise, teostamise või kasutamise tõkestamine või tühistamine poliitika-, majandus-, sotsiaal-,

kultuuri-, kodanikuühiskonna või mis tahes muus valdkonnas. See hõlmab kõiki diskrimineerimise vorme, kaasa arvatud põhjendatud ümberkorralduste tegemisest keeldumine;

põhjendatud ümberkorraldused – vajalikud ja asjakohased teisendused ja kohandused, mis ei ole ebaproportsionaalselt ega liigselt koormavad ning on konkreetsel juhul vajalikud, et tagada puuetega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamine või kasutamine teistega võrdsel alustel;

universaalne disain – toodete, keskkonna, programmide ja teenuste disainimine sellisel viisil, mis muudab nad suurimal võimalikul määral kõigile inimestele kasutatavaks, ilma et oleks vaja teha kohandusi või kasutada eridisaini. Universaalne disain ei välista vajaduse korral abiseadmete valmistamist kindlatele puuetega inimeste rühmadele.

Artikkel 3

Üldpõhimõtted

Konventsiooni põhimõtted on järgmised:

- a) austus inimeste loomupärase väärikuse, individuaalse autonoomia, kaasa arvatud vabadus ise oma valikuid langetada, ja iseseisvuse suhtes;
- b) mittediskrimineerimine;
- c) täielik ja tõhus osalemine ja kaasatus ühiskonnaelus;
- d) austus erinevuste suhtes ning puuetega inimeste tunnustamine inimeste mitmekesisuse ja inimkonna osana;
- e) võrdsed võimalused;
- f) juurdepääsetavus;
- g) meeste ja naiste võrdsus;
- h) austus puuetega laste arenevate võimete suhtes ning austus puuetega laste õiguse suhtes säilitada oma identiteet.

Artikkel 4

Üldkohustused

1. Osalisriigid kohustuvad tagama ja edendama kõigi puuetega inimeste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielikku teostamist ilma mis tahes diskrimineerimiseta puude alusel. Selle eesmärgi saavutamiseks kohustuvad osalisriigid:

- a) rakendama kõiki asjakohaseid seadusandlikke, halduslikke ja muid abinõusid, et tagada käesolevas konventsioonis tunnustatud õiguste teostamine;
- b) rakendama kõiki asjakohaseid abinõusid, kaasa arvatud seadusandluses, et muuta või tühistada olemasolevad seadused, määrused, tavad ja praktikad, mis on puuetega inimeste suhtes diskrimineerivad;
- c) arvestama puuetega inimeste inimõiguste kaitse ja edendamise poliitikas ja kõigis programmides;
- d) hoiduma mis tahes tegudest või praktikast, mis ei ole kooskõlas käesoleva konventsiooniga, ning tagama, et ametivõimud ja riiklikud institutsioonid tegutseksid konventsiooni kohaselt;
- e) rakendama kõiki asjakohaseid abinõusid, et kõrvaldada diskrimineerimine puude alusel kõigi isikute, organisatsioonide ja eraettevõtete tegevusest;
- f) algatama või edendama teadus- ja arendustööd, et välja töötada konventsiooni artiklis 2 määratletud universaalse disaini põhimõtetele vastavaid kaupu, teenuseid, seadmeid ja rajatisi, mis vajaksid puuetega inimeste vajaduste rahuldamiseks võimalikult vähe kohandamist ja kulutusi, edendama nende kättesaadavust ja kasutamist, ning edendama universaalse disaini põhimõtte lisamist standarditele ja suunistele;
- g) algatama või edendama teadus- ja arendustööd uute tehnoloogiate valdkonnas ning edendama nende tehnoloogiate kättesaadavust ja kasutamist, kaasa arvatud puuetega inimestele sobivad info- ja

kommunikatsioonitehnoloogiad, liikumise abivahendid, seadmed ja abistavad tehnoloogiad, eelistades kättesaadava hinnaga tehnoloogiaid;

h) andma puuetega inimestele kättesaadavat teavet liikumise abivahendite, seadmete ja abistavate tehnoloogiate, sealhulgas uue tehnoloogia ning muude abivormide, tugiteenuste ja -rajatiste kohta;

i) edendama puuetega inimestega töötavate spetsialistide ja töötajate väljaõpet konventsioonis tunnustatud õiguste valdkonnas, et parandada nende õigustega tagatud abi ja teenuste osutamist.

2. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste suhtes kohustub iga osalisriik rakendama kõigi enda käsutuses olevate ressursside piires ja vajaduse korral rahvusvahelise koostöö raames abinõusid eesmärgiga saavutada järk-järgult nende õiguste täielik teostamine, kahjustamata sealjuures nende konventsioonis sisalduvate kohustuste täitmist, mida tuleb rahvusvahelise õiguse järgi kohe täita.

3. Konventsiooni täitmiseks vajalike õigusaktide ja poliitika väljatöötamisel ja rakendamisel, samuti muudes puuetega inimestega seotud otsustusprotsessides kohustuvad osalisriigid pidama puuetega inimestega tihedaid konsultatsioone ning kaasama puuetega inimesed, sealhulgas ka puuetega lapsed, aktiivselt nendes protsessidesse asjakohaste esindusorganisatsioonide kaudu.

4. Käesolev konventsioon ei mõjuta selliseid osalisriigi õiguses või osalisriigis kehtivas rahvusvahelises õiguses sisalduvaid sätteid, mis soodustavad puuetega inimeste õiguste teostamist rohkem kui käesolev konventsioon. Keelatud on piirata või kitsendada mis tahes inimõigusi ja põhivabadusi, mida käesoleva konventsiooni osalisriik on tunnustanud või mis seal õiguse, konventsioonide, määruste või tavade alusel kehtivad, tuues ettekäändeks, et konventsioon selliseid õigusi või vabadusi ei tunnusta või tunnustab neid vähemal määral.

5. Käesoleva konventsiooni sätted kehtivad liitriikide kõigile osadele ilma mis tahes kitsenduste või eranditeta.

Artikkel 5

Võrdsus ja mittediskrimineerimine

1. Osalisriigid tunnustavad, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ning neil on ilma mingi diskrimineerimiseta õigus võrdsele seadusest tulenevale kaitsele ja soodustusele.

2. Osalisriigid keelustavad mis tahes diskrimineerimise puude alusel ning tagavad puuetega inimestele võrdse ja tõhusa õigusliku kaitse mis tahes alustel toimuva diskrimineerimise eest.

3. Võrdsuse edendamiseks ja diskrimineerimise kõrvaldamiseks astuvad osalisriigid kõiki asjakohaseid samme, et tagada põhjendatud ümberkorralduste tegemine.

4. Konventsiooni mõistes ei loeta diskrimineerimiseks eribinõusid, mis on vajalikud, et kiirendada puuetega inimeste võrdsuse saavutamist või see tegelikult saavutada.

Artikkel 6

Puuetega naised

1. Osalisriigid tunnustavad, et puuetega naiste ja tüdrukute suhtes esineb mitmekordset diskrimineerimist, ning rakendavad abinõusid, et tagada neile kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielik ja võrdne teostamine.

2. Osalisriigid rakendavad kõiki asjakohaseid abinõusid, et tagada naiste täielik areng, nende olukorra parandamine ja neile tegutsemisõiguste andmine, et tagada neile konventsioonis sätestatud inimõiguste ja põhivabaduste kasutamine ja teostamine.

Artikkel 7

Puuetega lapsed

1. Osalisriigid rakendavad kõiki vajalikke abinõusid, et tagada puuetega lastele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielik teostamine teiste lastega võrdsel alusel.

2. Kõigis puuetega lastega seotud tegevustes peavad esmakaalutluseks olema lapse parimad huvid.

3. Osalisriigid tagavad, et puuetega lastel oleks õigus vabalt väljendada oma seisukohti kõigis neid puudutavates küsimustes ja nende seisukohtadele omistatakse piisavalt kaalu vastavalt nende vanusele ja

küpsusele teiste lastega võrdsetel alustel ning et nad saaksid selle õiguse teostamiseks oma puudele ja vanusele vastavat abi.

Artikkel 8

Teadlikkuse tõstmine

1. Osalisriigid kohustuvad rakendama kiireid, tõhusaid ja asjakohaseid abinõusid, et:

- a) suurendada kogu ühiskonnas, kaasa arvatud perekonna tasandil, teadlikkust puuetega inimeste küsimustest ning soodustada austust puuetega inimeste õiguste ja vääriskuse suhtes;
- b) võidelda kõigil elualadel puuetega inimeste kohta käivate, sealhulgas sool ja vanusel põhinevate stereotüüpide, eelarvamuste ja kahjulike praktikate vastu;
- c) edendada teadlikkust puuetega inimeste võimetest ja panusest.

2. Selle eesmärgi saavutamiseks mõeldud abinõude hulka kuulub:

- a) tõhusate teadlikkuse tõstmise kampaaniate algatamine ja käigushoidmine, nii et need:
 - i) kasvataks arusaamist puuetega inimeste õigustest;
 - ii) edendaks puuetega inimestest positiivsema pildi ja suurema ühiskondliku teadlikkuse kujunemist;
 - iii) edendaks puuetega inimeste oskuste, väärtuste ja võimete ning nende poolt töökohal ja tööturul antava panuse tunnustamist;
- b) puuetega inimeste suhtes lugupidava suhtumise soodustamine kõigil haridussüsteemi tasanditel, kaasa arvatud juba noores eas ka kõigis lastes;
- c) kõigi meediaorganite kannustamine, et nad kujutaksid puuetega inimesi viisil, mis vastab käesoleva konventsiooni eesmärgile;
- d) puuetega inimeste ja nende õiguste kohta käivate teadlikkust tõstvate koolitusprogrammide edendamine.

Artikkel 9

Juurdepääsetavus

1. Selleks et anda puuetega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osaluseks kõigis eluvaldkondades, rakendavad osalisriigid asjakohaseid abinõusid, millega puuetega inimestele tagatakse teistega võrdsetel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusvahenditele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, ning avalikele rajatistele ja teenustele nii linna- kui ka maapiirkondades. Neid abinõusid, mille raames tehakse kindlaks ja kõrvaldatakse juurdepääsu raskendavad ja tõkestavad asjaolud, kohaldatakse muu hulgas järgmistele valdkondadele:

- a) transport ning ehitised, teed ja muud sise- ja välisrajatised, kaasa arvatud koolid, eluasemed, arstiabi- ja teenustused ja töökohad;
- b) teave, suhtlusvahendid ja muud teenused, kaasa arvatud elektroonilised ja hädaabiteenused.

2. Samuti rakendavad osalisriigid asjakohaseid abinõusid selleks, et:

- a) välja töötada ja kehtestada avalike rajatistele ja teenustele juurdepääsu miinimumnõuded ja juhendid ning kontrollida nende täitmist;
- b) tagada, et avalikke rajatiseid ja teenuseid pakkuvad eraõiguslikud isikud arvestaksid puuetega inimeste nende juurdepääsu kõigi aspektidega;
- c) pakkuda huvirühmadele puuetega inimeste juurdepääsuprobleeme käsitlevat koolitust;
- d) panna ühiskondlikes hoonetes ja muudes rajatistes välja tähistused reljeefses punktikirjas ja muudes kergesti loetavates ja arusaadavates vormides;
- e) võimaldada abipersonali ja vahendajate, kaasa arvatud talutajate, ettelugejate ja kutseliste viipekeele tõlkide kasutamist, et soodustada juurdepääsu ühiskondlikele hoonetele ja muudele rajatistele;

f) edendada muid asjakohaseid puuetega inimestele osutatava abi ja toe vorme, et tagada neile juurdepääs teabele;

g) edendada puuetega inimeste juurdepääsu uutele info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, kaasa arvatud Internetile;

h) edendada juurdepääsetavate info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate ja -süsteemide varajast väljatöötamist, tootmist ja levitamist, et need muutuksid kättesaadavaks võimalikult väikeste kulutustega.

Artikkel 10

Õigus elule

Osalisriigid kinnitavad veel kord, et igal inimesel on võõrandamatu õigus elule, ning rakendavad kõiki vajalikke abinõusid, et tagada selle õiguse teostamine puuetega inimeste jaoks teistega võrdsetel alustel.

Artikkel 11

Ohuolukorrad ja humanitaarsed eriolukorrad

Osalisriigid rakendavad kooskõlas rahvusvahelisest õigusest, sealhulgas rahvusvahelisest humanitaarõigusest ja inimõigustest tulenevate kohustustega kõiki vajalikke abinõusid, et tagada puuetega inimeste kaitse ja ohutus ohuolukordades, kaasa arvatud relvakonfliktid, humanitaarsed eriolukorrad ja loodusõnnetused.

Artikkel 12

Võrdne tunnustamine seaduse ees

1. Osalisriigid kinnitavad veel kord, et puuetega inimestel on õigus olla kõikjal seaduse ees isikutena tunnustatud.

2. Osalisriigid tunnistavad, et puuetega inimestel on õigus- ja teovõime kõigis eluvaldkondades teistega võrdsetel alustel.

3. Osalisriigid rakendavad asjakohaseid abinõusid, et võimaldada puuetega inimestel kasutada oma õigus- ja teovõime teostamiseks vajalikku abi.

4. Osalisriigid tagavad, et kõik õigus- ja teovõime teostamisega seotud abinõud pakuvad asjakohast ja tõhusat kaitset kuritarvituste eest vastavalt rahvusvahelistele inimõigustele. Selline kaitse peab tagama, et õigus- ja teovõime teostamisega seotud abinõud austavad isiku õigusi, tahet ja eelistusi, ei sisalda huvide konflikte ega lubamatut mõjutamist, on proportsionaalsed ja vastavad isiku olukorrale, neid kohaldatakse ainult lühima võimaliku aja vältel ning need vaatab regulaarselt läbi pädev, sõltumatu ja erapooletu asutus või kohtuorgan. Kaitse peab olema proportsionaalne sellega, mil määral nimetatud abinõud mõjutavad isiku õigusi ja huve.

5. Kui käesoleva artikli sätetest ei tulene teisiti, rakendavad osalisriigid kõiki asjakohaseid ja tõhusaid abinõusid, et tagada puuetega inimestele võrdne õigus omada või pärida vara, korraldada ise oma rahaasju ning omada võrdset juurdepääsu pangalaenule, hüpoteekidele ja muudele rahakrediidi vormidele, ning tagavad, et puuetega inimestelt ei võetaks omavoliliselt nende vara.

Artikkel 13

Juurdepääs õigusemõistmisele

1. Osalisriigid tagavad puuetega inimestele teistega võrdsetel alustel juurdepääsu õigusemõistmisele, võimaldades ka menetluslikke või vanusele vastavaid ümberkorraldusi, et hõlbustada nende otsust ja kaudset osalemist muu hulgas tunnistajatena kõigis kohtumenetlustes, kaasa arvatud juurdluses ja muudes ettevalmistavates etappides.

2. Selleks et aidata tagada puuetega inimestele tõhusat juurdepääsu õigusemõistmisele, edendavad osalisriigid sellekohast väljaõpet, mida antakse õigusemõistmise alal töötavatele isikutele, kaasa arvatud politsei- ja vanglatöötajatele.

Artikkel 14

Vabadus ja isikupuutumatus

1. Osalisriigid tagavad puuetega inimestele teistega võrdsel alustel:

- a) võimaluse kasutada oma õigust vabadusele ja isikupuutumatusel;
- b) tingimused, kus neilt ei võeta vabadust ebaseaduslikult või omavoliliselt ning kus mis tahes kujul vabaduse võtmine on seadustega kooskõlas ning puude olemasolu ei ole ühelgi juhul vabaduse võtmise põhjuseks.

2. Osalisriigid tagavad, et kui puuetega inimestelt võetakse vabadus mis tahes menetluse abil, on neil teistega võrdsel alustel õigus rahvusvahelistest inimõigustest tulenevatele tagatistele ning neid koheldakse kooskõlas konventsiooni eesmärkide ja põhimõtete, tehes muu hulgas ka põhjendatud ümberkorraldusi.

Artikkel 15

Kaitse piinamise ja julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise eest

1. Kellegi suhtes ei tohi rakendada piinamist ega julma, ebainimlikku või tema inimväärikust alandavat kohtlemist või karistamist. Eriti ei tohi kellegi peal ilma tema vabatahtliku nõusolekuta teha meditsiinilisi või teaduslikke katseid.

2. Osalisriigid rakendavad kõiki tõhusaid seadusandlikke, halduslikke, kohtulikke ja muid abinõusid, et teiste inimestega võrdsel alustel vältida puuetega inimeste suhtes piinamise või julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise rakendamist.

Artikkel 16

Kaitse ekspluateerimise, vägivalga ja väärkohtlemise eest

1. Osalisriigid rakendavad kõiki asjakohaseid seadusandlikke, halduslikke, sotsiaalseid, hariduslikke ja muid abinõusid, et kaitsta puuetega inimesi nii kodus kui ka väljaspool kodu kõigi ekspluateerimise, vägivalga ja väärkohtlemise vormide, kaasa arvatud sooga seotud vormide eest.

2. Samuti rakendavad osalisriigid kõiki asjakohaseid abinõusid, et vältida kõiki ekspluateerimise, vägivalga ja väärkohtlemise vorme, tagades muu hulgas puuetega inimestele, nende perekondadele ja hooldajatele abi ja toe nende soo ja vanusega seotud küsimustes, levitades sealhulgas ka teavet ja teadmisi selle kohta, kuidas ekspluateerimise, vägivalga ja väärkohtlemise juhtumeid vältida, ära tunda ja nendest teatada. Osalisriigid tagavad, et kaitseteenused arvestavad isiku vanuse, soo ja puude eripäradega.

3. Selleks et vältida ekspluateerimise, vägivalga ja väärkohtlemise kõigi vormide esinemist, tagavad osalisriigid, et kõiki puuetega inimeste teenindamiseks mõeldud rajatisi ja programme jälgivad tõhusalt sõltumatud asutused.

4. Osalisriigid rakendavad kõiki asjakohaseid abinõusid, et edendada mis tahes vormis ekspluateerimise, vägivalga või väärkohtlemise ohvriks langenud puuetega inimeste füüsilist, tunnetuslikku ja psühholoogilist tervenemist, taastumist ja sotsiaalset integratsiooni, osutades muu hulgas ka kaitseteenuseid. Tervenemine ja taasintegreerumine peab toimuma keskkonnas, mis toetab isiku tervist, heaolu, eneseaustust, väärikust ja iseseisvust ning arvestab sooliste ja ealiste vajadustega.

5. Osalisriigid kehtestavad tõhusad õigusaktid ja poliitika, kaasa arvatud naised ja lapsed käsitlevad õigusaktid ja poliitika, mis tagavad puuetega inimeste suhtes toimunud ekspluateerimise, vägivalga või väärkohtlemise juhtumite kindlakstegemise, uurimise ja vajaduse korral kohtu alla andmise.

Artikkel 17

Isikupuutumatus kaitse

Puuetega inimesel on teistega võrdsel alustel õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusel.

Artikkel 18

Liikumise ja riikliku kuuluvuse vabadus

1. Osalisriigid tunnistavad puuetega inimeste õigust liikumisvabadusele, vabadusele valida elukohta ning omada kodakondsust teistega võrdsetel alustel, tagades puuetega inimestele muu hulgas:

- a) õiguse kodakondsust omandada ja muuta ning keelu kodakondsust omavoliliselt või puude alusel ära võtta;
- b) tingimused, kus neilt ei võeta puude alusel võimalust saada, omada ja kasutada oma kodakondsust või isikut tõendavaid dokumente või kasutada seonduvaid menetlusi, näiteks immigratsioonimenetlust, mis võib olla vajalik liikumisvabaduse õiguse teostamiseks;
- c) võimaluse lahkuda mis tahes riigist, kaasa arvatud nende enda riigist;
- d) tingimused, kus neilt ei võeta omavoliliselt või puude alusel õigust siseneda oma riiki.

2. Puudega lapsed registreeritakse vahetult pärast sündi ning neil on sünnihetkest alates õigus nimele ja kodakondsusele, samuti õigus suurimal võimalikul määral tunda oma vanemaid ja saada vanemlikku hoolitsust.

Artikkel 19

Iseseisev elu ja kogukonda kaasamine

Konventsiooni osalisriigid tunnistavad kõigi puuetega inimeste võrdset õigust elada kogukonnas ning omada teistega võrdseid valikuid ning rakendavad tõhusaid ja asjakohaseid abinõusid, et võimaldada puuetega inimestel seda õigust teostada ning soodustada nende kaasamist kogukonda ja selles osalemist, tagades muu hulgas, et:

- a) puuetega inimestel on teistega võrdsetel alustel võimalus valida oma elukohta ning seda, kus ja kellega nad elavad, ning neil ei ole kohustust järgida teatud kindlat elukorraldust;
- b) puuetega inimestel on juurdepääs mitmetele kodustele, elukohajärgsetele ja muudele kogukonna tugiteenustele, kaasa arvatud elamise toetuseks vajalik kõrvalabi ning kogukonda kaasamine, et vältida isolatsiooni ja kogukonnast eraldamist;
- c) kogu elanikkonna mõeldud ühiskondlikud teenused ja rajatised on võrdsetel alustel kättesaadavad ka puuetega inimestele ja arvestavad nende vajadustega.

Artikkel 20

Personaalsed liikumisvõimalused

Osalisriigid rakendavad tõhusaid abinõusid, et tagada puuetega inimestele suurimat võimalikku iseseisvust andvad personaalsed liikumisvõimalused, sealhulgas

- a) soodustades puuetega inimeste poolt valitud viisil ja ajal ning neile kättesaadava hinnaga kasutatavaid personaalseid liikumisvõimalusi;
- b) soodustades kvaliteetsete liikumise abivahendite, seadmete, abitehnoloogiate, abipersonali ja vahendajate kättesaadavust puuetega inimestele, tehes nad muu hulgas kasutatavaks kättesaadava hinnaga;
- c) pakkudes puuetega inimestele ja nendega töötavatele spetsialistidele liikumisoskustega seotud väljaõpet;
- d) kannustades liikumise abivahendeid ja abitehnoloogiaid tootvaid üksusi arvestama puuetega inimeste liikuvuse kõigi aspektidega.

Artikkel 21

Sõna- ja arvamusevabadus ning juurdepääs informatsioonile

Osalisriigid rakendavad asjakohaseid abinõusid, et tagada puuetega inimestele võimalus teostada oma õigust sõna- ja arvamusevabadusele, sealhulgas vabadusele otsida, saada ja edastada teavet ja ideid teistega võrdsetel alustel ning kõigi nende poolt valitud suhtlusvahendite kaudu konventsiooni artikli 2 määratluse kohaselt, sealhulgas

- a) avalikkusele mõeldud teabe edastamine puuetega inimestele juurdepääsetavas vormingus ja erinevate puuetega arvestavate tehnoloogiate abil õigel ajal ja ilma lisakuludeta inimeste jaoks;
- b) viipekeele, reljeefse punktkirja, augmentatiivse ja alternatiivse suhtluse ning kõigi muude puuetega inimeste valitud suhtlusvahendite, -viiside ja -vormingute kasutamise lubamine ja soodustamine ametlikus suhtluses;
- c) avalikkusele teenuseid, kaasa arvatud Interneti vahendusel osutatavaid teenuseid pakkuvate eraõiguslike isikute õhutamise, et nad edastaksid teavet ja teenuseid puuetega inimestele juurdepääsetavas ja kasutatavas vormingus;
- d) massimeedia, kaasa arvatud Interneti kaudu teavet andvate väljaannete kannustamine, et nad teeksid oma teenused puuetega inimestele kättesaadavaks;
- e) viipekeelte kasutamise tunnustamine ja edendamine.

Artikkel 22

Privaatsuse austamine

1. Keelatud on häirida puuetega inimeste privaatsust, perekonda, kodu, kirjavahetust või muud liiki suhtlust ning panna toime ebaseaduslikke ründeid nende au ja maine vastu, olenemata nende inimeste elukohast või elukorraldusest. Puuetega inimestel on õigus seaduse kaitsele selliste sekkumiste või rünnete eest.
2. Osalisriigid kaitsevad puuetega inimeste isiklike, tervise ja raviga seotud andmete privaatsust samadel alustel teiste inimestega.

Artikkel 23

Kodu ja perekonna austamine

1. Osalisriigid rakendavad tõhusaid ja asjakohaseid abinõusid, et kõrvaldada puuetega inimeste diskrimineerimine kõigis abielu, perekonna, lastekasvatamise ja suhetega seotud küsimustes teistega võrdsel alustel, et tagada:
 - a) kõigi abiellumisealiste puuetega inimeste õigus mõlema abielluva poole vabatahtlikul ja täielikul nõusolekul abielluda ja perekonda luua;
 - b) puuetega inimeste õigus otsustada vabalt ja vastutustundlikult oma laste arvu ja sündimise aja üle ning saada oma vanusele sobivat teavet, samuti soojätkamise ja pereplaneerimisega seotud nõustamist, ning vajalikud vahendid, mis võimaldaks neil nimetatud õigusi teostada;
 - c) puuetega inimestele, kaasa arvatud lastele, nende soojätkamisvõime säilimine teistega võrdsel alustel.
2. Osalisriigid tagavad puuetega inimestele õigused ja kohustused seoses laste eestkoste, hoolduse, usaldusfunktsioonide, lapsendamise ja muude selliste toimingutega, kui need on riigi seadustes ette nähtud, kusjuures kõigil juhtudel arvestatakse esmajärjekorras lapse parimate huvidega. Osalisriigid osutavad puuetega inimestele asjakohast abi nende lastekasvatamiskohuste täitmisel.
3. Osalisriigid tagavad, et puuetega lastel on teistega võrdsed perekonnaeluga seotud õigused. Selleks et tagada nende õiguste teostamine ning vältida puuetega laste varjamist, neist loobumist, nende hooletussejätmist ja eraldamist, kohustuvad osalisriigid pakkuma puuetega lastele ja nende perekondadele varakult igakülgset teavet, teenuseid ja tuge.
4. Osalisriigid tagavad, et last ei lahutata tema tahte vastaselt oma vanematest, välja arvatud juhtudel, kui pädevad asutused teevad kooskõlas kehtiva õiguse ja korraga ning kohtuliku läbivaatamise võimalusega otsuse, et selline lahutamine on lapse parimates huvides. Ühelgi juhul ei tohi last tema vanematest lahutada lapse enda või ühe või mõlema vanema puude tõttu.
5. Kui tuumikperekond ei ole suuteline puuetega lapse eest hoolitsema, kohustuvad osalisriigid tegema kõik jõupingutused, et tagada lapsele alternatiivne hoolitsus laiendatud perekonnas, ning kui see ei õnnestu, siis kogukonna poolt loodud perekondlikus keskkonnas.

Artikkel 24

Haridus

1. Osalisriigid tunnistavad puuetega inimeste õigust haridusele. Soovides võimaldada selle õiguse teostamist ilma diskrimineerimiseta ja võrdsete võimaluste alusel, tagavad osalisriigid kaasava haridussüsteemi selle kõigil astmetel ja elukestva õppe, mille eesmärgiks on:

- a) inimese potentsiaali, väärikuse ja enesest lugupidamise täielik väljaarendamine, austuse tugevdamine inimõiguste, põhiõiguste ja inimeste mitmekesisuse suhtes;
- b) puuetega inimeste isiksuse, annete ja loovuse, samuti nende vaimsete ja füüsiliste võimete väljaarendamine kogu nende potentsiaali ulatuses;
- c) puuetega inimestele võimaluse andmine vabas ühiskonnas tõhusalt osaleda.

2. Selle õiguse teostamisel tagavad osalisriigid, et:

- a) puuetega inimesi ei jäeta puude alusel üldharidussüsteemist välja ning puudega lapsi ei jäeta puude tõttu ilma tasuta kohustuslikust algharidusest või keskharidusest;
- b) puuetega inimestel on oma kogukonna teiste liikmetega võrdne juurdepääs kaasavale, kvaliteetsele ja tasuta algharidusele ning keskharidusele;
- c) tehakse põhjendatud ümberkorraldusi vastavalt konkreetse isiku vajadustele;
- d) puuetega inimesed saavad üldharidussüsteemis vajalikku tuge, mis aitab neil haridust omandada;
- e) kooskõlas täieliku kaasamise eesmärgiga on keskkonnas tagatud toimivad individuaalsed toetusabinõud, mis võimalikult suurel määral soodustavad akadeemilist ja sotsiaalset arengut.

3. Osalisriigid võimaldavad puuetega inimestel õppida eluks ja sotsiaalseks arenguks vajalikke oskusi, et soodustada nende täielikku ja võrdset osalemist hariduses ja kogukonnas. Selle eesmärgi saavutamiseks rakendavad osalisriigid asjakohaseid abinõusid, kaasa arvatud:

- a) võimaluste loomine reljeefse punktkirja, alternatiivkirja, augmentatiivsete ja alternatiivsete suhtluslaadide, -vahendite ja -vormingute ning orienteerumis- ja liikumisoskuste õppimiseks ning vastastikuse toetuse ja mentorluse soodustamine;
- b) viipekeele õppimise soodustamine ning kurtide kogukonna keelelise identiteedi edendamine;
- c) tagamine, et pimedaid, kurte või pimedaid ja kurte isikuid ning eriti lapsi õpetatakse isikule kõige sobivamas keeles ning suhtluslaadide ja -vahendite abil, samuti keskkonnas, mis võimalikult suurel määral soodustab akadeemilist ja sotsiaalset arengut.

4. Selle õiguse teostamisele kaasa aitamiseks rakendavad osalisriigid asjakohaseid abinõusid viipekeelt ja/või reljeefset punktkirja valdavate õpetajate, sealhulgas puudega õpetajate töölevõtmiseks ning kõigil haridussüsteemi astmetel töötavate spetsialistide ja töötajate koolitamiseks. Koolitus peab suurendama teadlikkust puuetest ning arendama puuetega inimeste toetamiseks sobivate augmentatiivsete ja alternatiivsete suhtluslaadide, -vahendite ja -vormingute ning õppemeetodite ja -materjalide kasutamisoskust.

5. Osalisriigid tagavad puuetega inimestele ilma diskrimineerimiseta ja teistega võrdsetel alustel juurdepääsu üldisele kolmanda astme haridusele, kutseharidusele, täienduskoolitusele ja elukestvatele õppele. Selle eesmärgi saavutamiseks tagavad osalisriigid puuetega inimestele põhjendatud ümberkorralduste tegemise.

Artikkel 25

Tervishoid

Osalisriigid tunnistavad, et puuetega inimestel on õigus maksimaalsele tervisele ilma diskrimineerimiseta puude alusel. Osalisriigid rakendavad kõiki asjakohaseid abinõusid, et tagada puuetega inimestele juurdepääs sootundlikele tervishoiuteenustele, kaasa arvatud taastusravile. Eriti kohustuvad osalisriigid:

- a) tagama puuetega inimestele teiste isikutega võrdses ulatuses, võrdse kvaliteediga ja võrdsel tasemel tasuta või kättesaadava tasu eest tervishoiuteenuseid ja -programme, kaasa arvatud seksuaal- ja reproduktiivtervise ning rahvastikupõhiste rahvaterviseprogrammide valdkonnas;

b) tagama spetsiaalselt puuetega inimestele nende puuete tõttu vajalike tervishoiuteenuste olemasolu, kaasa arvatud asjakohane varajane avastamine ja sekkumine, samuti teenused, mille eesmärk on tõkestada ja ennetada puuete süvenemist, sealhulgas ka laste ja eakate isikute hulgas;

c) tagama nende tervishoiuteenuste olemasolu võimalikult lähedal inimeste elukohale, kaasa arvatud maapiirkondades;

d) nõudma, et tervishoiutöötajad osutaksid puuetega inimestele samasuguse kvaliteediga abi nagu teistele isikutele, kaasa arvatud vaba ja teadva nõusoleku küsimine, korraldades muu hulgas koolitusi, et tõsta teadlikkust puuetega inimeste inimõigustest, väärikäsitlusest, autonoomiast ja vajadustest, ning kehtestada avaliku ja erasektori tervishoiule eetikanoormid;

e) keelustama puuetega inimeste diskrimineerimise tervisekindlustuse ja elukindlustuse andmisel, kui selline kindlustus on riiklikus õiguses lubatud, nii et kindlustust antaks õiglasel ja põhjendatud viisil;

f) vältima diskrimineerivat keeldumist tervishoiust või tervishoiuteenuste osutamisest või toidu või vedelike andmisest puude alusel.

Artikkel 26

Suutlikkuse loomine ja taastamine

1. Osalisriigid rakendavad tõhusaid ja asjakohaseid abinõusid, kaasa arvatud vastastikune toetus, et võimaldada puuetega inimestel saavutada ja säilitada maksimaalset iseseisvust, täielikku füüsilist, vaimset, sotsiaalset ja kutsealast suutlikkust ning täielikku kaasatust ja osalust kõigis eluvaldkondades. Selle eesmärgi saavutamiseks korraldavad, tugevdavad ja laiendavad osalisriigid igakülgeid suutlikkuse loomise ja taastamise teenuseid ja programme, eriti tervishoiu, tööhõive, hariduse ja sotsiaalteenuste valdkonnas, nii et need teenused ja programmid:

a) algavad võimalikult varakult ning põhinevad isiku vajaduste ja tugevuste teadusharudevahelisel hinnangul;

b) toetavad kogukonnas ja kõigis ühiskonnaelu valdkondades osalemist ja nendesse kaasatust, on vabatahtlikud ning on puuetega inimestele kättesaadavad võimalikult lähedal nende elukohale, kaasa arvatud maapiirkondades.

2. Osalisriigid edendavad suutlikkuse loomise ja taastamise teenuste alal töötavate spetsialistide ja töötajate esmaste ja jätkukoolituste arendamist.

3. Osalisriigid edendavad puuetega inimestele mõeldud abiseadmete ja -tehnoloogiate kättesaadavust, nende kohta käivaid teadmisi ja nende kasutamist suutlikkuse loomiseks ja taastamiseks.

Artikkel 27

Töö ja tööhõive

1. Osalisriigid tunnistavad puuetega inimeste õigust tööle teistega võrdsel alusel; see hõlmab õigust teenida elatist vabalt valitud või tööturul tunnustatud kutsealal ning õigust puuetega inimestele avatud, kaasavale ja juurdepääsetavale töökeskkonnale. Osalisriigid kaitsevad ja edendavad õigust tööle, kaasa arvatud nende isikute puhul, kes on saanud puude töötamise käigus, võttes asjakohaseid samme, sealhulgas ka seadusandluses, et muu hulgas:

a) keelustada puude alusel diskrimineerimine kõigis tööhõivega seotud küsimustes, kaasa arvatud värbamise, palkamise ja töölevõtmise tingimused, töösuhte jätkamine, ametikõrgendused ning ohutud ja tervislikud töötingimused;

b) kaitsta teistega võrdsel alusel puuetega inimeste õigust õiglastele ja soodsatele töötingimustele, kaasa arvatud võrdsed võimalused ja võrdne tasu samaväärse töö eest, ning ohututele ja tervislikele tööoludele, kaasa arvatud kaitse ahistamise eest ja kaebuste lahendamine;

c) tagada puuetega inimestele võimalus teostada oma töö- ja ametiühinguõigusi teistega võrdsel alusel;

d) tagada puuetega inimestele tõhus juurdepääs üldistele tehnilistele ja kutsealastele nõustamisprogrammidele, värbamisteenustele ning kutsealasele ja täienduskoolitusele;

- e) edendada puuetega inimeste töötamis- ja karjäärivõimalusi tööturul, samuti abi osutamist töökoha leidmisel, saamisel, säilitamisel ja sellele tagasipöördumisel;
 - f) edendada füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise võimalusi, ettevõtlust, koostöövormide kujunemist ja oma ettevõtte asutamist;
 - g) võtta puudega inimesi tööle avalikus sektoris;
 - h) edendada puuetega inimeste töölevõtmist erasektoris asjakohase poliitika ja abinõudega, mille hulka võivad kuuluda programmid, algatused ja muud abinõud võrdsete võimaluste loomiseks;
 - i) tagada töökohal puuetega inimeste jaoks põhjendatud ümberkorralduste tegemine;
 - j) edendada avatud tööturul töökogemuse omandamist puuetega inimeste poolt;
 - k) edendada puuetega inimestele mõeldud kutse- ja ametialase suutlikkuse taastamise, töökoha säilitamise ja tööle tagasipöördumise programme.
2. Osalisriigid tagavad, et puuetega inimesi ei peeta orjuses ega õigusteta seisundis ning nad on teistega võrdsetel alustel kaitstud sunniviisilise või kohustusliku töö eest.

Artikkel 28

Küllaldane elatustase ja sotsiaalne kaitse

1. Osalisriigid tunnustavad puuetega inimeste ja nende perede õigust küllaldasele elatustasemele, sealhulgas piisavale toitumisele, riietusele ja eluasemele, samuti õigust elutingimuste pidevale paranemisele, ning võtavad asjakohaseid samme, et kaitsta ja edendada selle õiguse teostamist ilma diskrimineerimiseta puude alusel.
2. Osalisriigid tunnustavad puuetega inimeste õigust sotsiaalsele kaitsele ja selle õiguse teostamisele ilma diskrimineerimiseta puude alusel ning võtavad asjakohaseid samme, et kaitsta ja edendada selle õiguse teostamist, kaasa arvatud samme, et:
 - a) tagada puuetega inimestele võrdne juurdepääs puhta veega varustamise teenustele ning tagada juurdepääs puudega seotud vajaduste rahuldamiseks mõeldud sobivatele ja kättesaadava hinnaga teenustele, seadmetele ja muule abile;
 - b) tagada puuetega inimestele, eriti puuetega naistele, tüdrukutele ja eakatele inimestele, juurdepääs sotsiaalse kaitse programmidele ja vaesuse vähendamise programmidele;
 - c) tagada vaesuses elavatele puuetega inimestele ja nende perekondadele juurdepääs riiklikule abile puudega seotud kulude katmiseks, kaasa arvatud piisav koolitus, nõustamine, rahaline abi ja intervallhooldus;
 - d) tagada puuetega inimestele juurdepääs riiklikele eluasemeprogrammidele;
 - e) tagada puuetega inimestele võrdne juurdepääs pensionihüvitistele ja -programmidele.

Artikkel 29

Osalemine poliitilises ja avalikus elus

Osalisriigid tagavad puuetega inimestele poliitilised õigused ja võimaluse neid õigusi teistega võrdsetel alustel teostada ning kohustuvad:

- a) tagama, et puuetega inimesed saavad teistega võrdsetel alustel tõhusalt ja täielikult, otse või vabalt valitud esindajate kaudu osaleda poliitilises ja avalikus elus, sealhulgas on neil õigus ja võimalus valida ja olla valitud, ning selle saavutamiseks muu hulgas:
 - i) tagavad, et hääletusprotseduurid, -vahendid ja -materjalid on sobilikud, juurdepääsetavad, lihtsalt mõistetavad ja kasutatavad;
 - ii) kaitsevad puuetega inimeste õigust ilma ähvardusteta salajasele hääletusele valimistel ja rahvahääletustel ning õigust valimistel kandideerida, kõigil valitsustasanditel tõhusalt ametit pidada ja kõiki riiklike ametiülesandeid täita, soodustades vajaduse korral abistavate ja uute tehnoloogiate kasutamist;

iii) tagavad puuetega inimestele kui valijatele vaba tahteavalduse ning lubavad selleks vajaduse korral ja nende palvel nende poolt valitud isikul neid hääletamisel abistada;

b) edendada aktiivselt keskkonda, kus puuetega inimesed saavad tõhusalt ja täielikult, ilma diskrimineerimiseta ja teistega võrdsetel alustel poliitikas osaleda, ning soodustama nende osalemist poliitikas, kaasa arvatud

i) osalemist valitsusvälistes organisatsioonides ja ühendustes, mis tegelevad riigi avaliku ja poliitilise eluga, ning poliitiliste parteide tegevuses ja juhtimises;

ii) puuetega inimeste rahvusvaheliste, riiklike, piirkondlike ja kohalike esindusorganisatsioonide asutamist ja nende liikmeks astumist.

Artikkel 30

Osalemine kultuurielus ning virgestus-, puhkus- ja sporditegevuses

1. Osalisriigid tunnistavad puuetega inimeste õigust osaleda teistega võrdsetel alustel kultuurielus ning rakendavad kõiki asjakohaseid abinõusid, et tagada puuetega inimestele:

a) juurdepääsetavates vormingutes kultuurimaterjalide kättesaadavus;

b) juurdepääsetavates vormingutes telesaadete, filmide, teatrietenduste ja muu kultuuritegevuse kättesaadavus;

c) juurdepääs kultuurietenduste või -teenuste toimumispaikadele, nagu teatrid, muuseumid, kinod, raamatukogud ja turismiteenused, ning suurim võimalik juurdepääs mälestusmärkidele ja riiklikele kultuurimälestistele.

2. Osalisriigid rakendavad asjakohaseid abinõusid, et anda puuetega inimestele võimalus arendada ja rakendada oma loomingulist, kunstilist ja vaimset potentsiaali mitte ainult enda heaks, vaid ka ühiskonna rikastamiseks.

3. Osalisriigid võtavad kooskõlas rahvusvahelise õigusega kõiki asjakohaseid samme, tagamaks, et intellektuaalomandi õigusi kaitsvad seadused ei takista põhjendamatult või diskrimineerivalt puuetega inimeste juurdepääsu kultuurimaterjalidele.

4. Puuetega inimestel on teistega võrdsetel alustel õigus oma kultuurilise või keelelise identiteedi, kaasa arvatud viipekeele ja kurtide kultuuri tunnustamisele ja toetamisele.

5. Soovides võimaldada puuetega inimestele teistega võrdsetel alustel osalemist virgestus-, puhke- ja sporditegevuses, rakendavad osalisriigid asjakohaseid abinõusid, et:

a) soodustada ja edendada maksimaalsel võimalikul määral puuetega inimeste osalemist kõigi tasemetel üldises sporditegevuses;

b) tagada puuetega inimestele võimalus korraldada ja arendada kindla puudega seotud spordi- ja virgestustegevust ja selles osaleda ning sel eesmärgil soodustada teistega võrdsetel alustel sobiva juhendamise, väljaõppe ja ressurside kättesaadavaks tegemist;

c) tagada puuetega inimestele juurdepääs spordi-, virgestus- ja turismiobjektidele;

d) tagada puuetega lastele teiste lastega võrdne juurdepääs osalemisele mängudes, virgestus-, puhke- ja sporditegevuses, kaasa arvatud koolisüsteemis korraldatavad tegevused;

e) tagada puuetega inimestele juurdepääs teenustele, mida pakuvad virgestus-, turismi-, puhke- ja sporditegevuse korraldajad.

Artikkel 31

Statistika ja andmete kogumine

1. Osalisriigid kohustuvad koguma asjakohast teavet, kaasa arvatud statistilised ja uuringuandmed, mis võimaldavad neil sõnastada ja ellu rakendada käesoleva konventsiooni jõustamiseks vajalikku poliitikat. Teabe kogumise ja säilitamise protsess peab:

a) olema kooskõlas seaduslikult kehtestatud kaitseabinõudega, sealhulgas andmekaitse seadustega, et tagada puuetega inimeste kohta käivate andmete konfidentsiaalsus ja nende eraelu puutumatus;

b) olema kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud normidega inimõiguste, põhivabaduste ja eetiliste põhimõtete kaitsmise kohta statistiliste andmete kogumisel ja kasutamisel.

2. Käesoleva artikli kohaselt kogutud teave peab olema vastavalt vajadusele disagregeeritud ning selle abil tuleb hinnata, kuidas osalisriigid täidavad käesolevast konventsioonist tulenevaid kohustusi, ning teha kindlaks ja kõrvaldada puuetega inimeste õiguste teostamist raskendavad takistused.

3. Osalisriigid võtavad vastutuse selliste statistiliste andmete levitamise eest ning tagavad nende kättesaadavuse puuetega inimestele ja teistele isikutele.

Artikkel 32

Rahvusvaheline koostöö

1. Osalisriigid tunnistavad rahvusvahelise koostöö ja selle edendamise tähtsust, et toetada riigisiseseid jõupingutusi konventsiooni eesmärkide saavutamisel, ning rakendavad selles suhtes riikide vahel asjakohaseid ja tõhusaid abinõusid, sõlmides vajaduse korral partnerlussuhteid asjakohaste rahvusvaheliste, piirkondlike ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, eriti puuetega inimeste organisatsioonidega. Abinõud võivad muu hulgas olla järgmised:

a) tagada, et rahvusvaheline koostöö, kaasa arvatud rahvusvahelised arendusprogrammid, oleksid kaasavad ning puuetega inimestele kättesaadavad;

b) soodustada ja toetada suutlikkuse kasvu, sealhulgas ka teabe, kogemuste, koolitusprogrammide ja heade tavade vahetamise abil;

c) soodustada uurimiskoostööd ning juurdepääsu teaduslikele ja tehnilistele teadmistele;

d) osutada vajaduse järgi tehnilist ja majanduslikku abi, soodustades muu hulgas juurdepääsu toetavate ja abistavate tehnoloogiate kättesaadavust ning nende tehnoloogiate jagamist, samuti tehnoloogiasiret.

2. Käesoleva artikli sätteid ei kitsenda osalisriikide kohustust täita käesolevast konventsioonist tulenevaid kohustusi.

Artikkel 33

Riiklik rakendamine ja järelevalve

1. Osalisriigid määravad oma halduskorralduse kohaselt valitsussüsteemis ühe või mitu üksust, kes asuvad tegelema konventsiooni rakendamisküsimustega, ning kaaluvad põhjalikult valitsussüsteemis kooskõlastusmehhanismi loomist või määramist, et soodustada valdkonnaga seotud tegevusi erinevates sektorites ja erinevatel tasanditel.

2. Osalisriigid kohustuvad oma õigus- ja haldussüsteemi kohaselt säilitama, tugevdama, määrama või looma oma riigis raamreeglid, mis sisaldaksid vajaduse järgi ühte või mitut sõltumatut mehhanismi käesoleva konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja järelevalveks. Mehhanismi määramisel või loomisel võtavad osalisriigid arvesse inimõiguste kaitse ja edendamise tegelevate riiklike institutsioonide staatust ja tegevuspõhimõtteid.

3. Kodanikuühiskond, eriti puuetega inimesed ja nende esindusorganisatsioonid, peavad olema kaasatud järelevalveprotsessi ja selles täiel määral osalema.

Artikkel 34

Puuetega inimeste õiguste komitee

1. Luuakse puuetega inimeste õiguste komitee (edaspidi "komitee"), mis täidab järgnevalt nimetatud ülesandeid.

2. Konventsiooni jõustumise ajal koosneb komitee kaheteistkümnest eksperdist. Pärast seda, kui veel kuuskümmend riiki on konventsiooni ratifitseerinud või sellega ühinenud, suurendatakse komitee liikmeskonda kuue liikme võrra, nii et selle maksimaalne liikmete arv on kaheksateist.

3. Komitee liikmed töötavad seal iseenda nimel, neil peab olema kõrge moraal, tunnustatud pädevus ja kogemused käesoleva konventsiooni käsitusala valdkonnas. Oma kandidaate esitavatel osalisriikidel palutakse piisavalt arvestada konventsiooni artikli 4 punktis 3 sätestatud.

4. Komitee liikmed valitakse osalisriikide poolt, kusjuures tuleb arvestada õiglast geograafilist jaotust, erinevate tsivilisatsiooni vormide ja põhiliste õigussüsteemide esindatust, sugude tasakaalustatud esindatust ning puuetega ekspertide osalust.

5. Komitee liikmed valitakse osalisriikide konverentsi koosolekul salajase hääletamise teel osalisriikide poolt oma kodanike hulgast üles seatud kandidaatide nimekirja alusel. Nendel koosolekul moodustavad kvoorumi kaks kolmandikku osalisriikidest, ning komiteesse valitaks osutuvad isikud, kes saavad suurima häältearvu ja absoluutse häälteenamuse kohalviibivate ja hääletamises osalevate riikide esindajate poolt.

6. Esimesed valimised toimuvad hiljemalt kuue kuu jooksul pärast konventsiooni jõustumist. Vähemalt neli kuud enne järjekordseid valimisi pöördub Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kirjalikult osalisriikide poole palvega esitada kahe kuu jooksul oma kandidaadid. Seejärel koostab peasekretär kõigi esitatud kandidaatide nimekirja tähestikulises järjekorras, näidates ühtlasi ära, milline osalisriik on nad nimetanud, ning esitab selle nimekirja konventsiooni osalisriikidele.

7. Komitee liikmed valitakse neljaks aastaks. Neil on õigus tagasivalimisele üheks ametiajaks. Samas lõpevad kuue esimestel valimistel valitud liikme volitused kahe aasta pärast; nende kuue liikme nimed selgitab käesoleva artikli punktis 5 nimetatud koosoleku juhataja loosimise teel vahetult pärast esimesi valimisi.

8. Komitee kuus lisaliiget valitakse korraliste valimiste raames käesoleva artikli sellekohase sätte järgi.

9. Kui komitee liige sureb, astub tagasi või teatab, et ta ei saa mingil põhjusel oma kohuseid täita, määrab selle liikme esitanud osalisriik komiteesse kuni tähtaja lõpuni uue eksperdi, kellel on vajalik kvalifikatsioon ja kes vastab käesoleva artikli sellekohastes sätetes toodud nõuetele.

10. Komitee kehtestab oma töökorra.

11. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär annab komitee käsutusse personali ja vahendid, mis on vajalikud komitee ülesannete edukaks täitmiseks konventsiooni kohaselt, ning kutsub kokku komitee esimese koosoleku.

12. Peaassamblee heakskiidul saavad konventsiooni alusel moodustatud komitee liikmed Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni vahenditest tasu peaassamblee poolt määratud korras ja tingimustel, võttes arvesse komitee ülesannete tähtsust.

13. Komitee liikmetel on õigus samasugustele vahenditele, eesõigustele ja puutumatusetele nagu Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni asjus lähetatud ekspertidel Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni privileegide ja immuuniteetide konventsiooni sellekohaste sätete järgi.

Artikkel 35

Osalisriikide aruanded

1. Kahe aasta jooksul pärast konventsiooni jõustumist osalisriigi suhtes esitab asjakohane osalisriik komiteele Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri kaudu igakülge aruande konventsioonist tulenevate kohustuste täitmiseks rakendatud abinõude ning selles suhtes saavutatud edusammude kohta.

2. Seejärel esitab osalisriik aruandeid vähemalt iga nelja aasta järel ja täiendavalt komitee sellekohasel nõudmisel.

3. Aruannete sisu suhtes kehtivad suunised määratakse kindlaks komitee otsusega.

4. Kui osalisriik on esitanud komiteele oma esimese igakülge aruande, ei pea ta järgmistes aruannetes varem edastatud informatsiooni enam kordama. Osalisriikidel palutakse kaaluda, et komiteele esitatavate aruannete koostamine oleks avatud ja läbipaistev ning selles arvestataks piisavalt konventsiooni artikli 4 punktis 3 sätestatut.

5. Aruannetes võib välja tuua asjaolud ja raskused, mis mõjutavad konventsioonist tulenevate kohustuste täitmist.

Artikkel 36

Aruannete läbivaatamine

1. Komitee vaatab läbi kõik aruanded, teeb oma hinnangutest lähtuvaid ettepanekuid ja annab üldisi soovitusi aruande kohta ning saadab need asjaomasele osalisriigile. Osalisriik võib komiteele vastuseks saata mis tahes teavet, mida ta vajalikuks peab. Komitee võib nõuda osalisriikidelt konventsiooni täitmist käsitlevat lisateavet.

2. Kui osalisriik on aruande esitamisega oluliselt hiljaks jäänud, võib komitee asjakohasele osariigile teatada vajadusest alustada uurimist konventsiooni rakendamise kohta selles osalisriigis talle teadaoleva usaldusväärse informatsiooni põhjal, kui aruannet ei esitata kolme kuu jooksul pärast nimetatud teadet. Komitee kutsub asjakohase osalisriigi nimetatud uurimises osalema. Kui osalisriik esitab vastuseks aruande, kohaldatakse käesoleva artikli lõiget 1.

3. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär teeb aruanded kättesaadavaks kõigile osalisriikidele.

4. Osalisriigid teevad oma aruanded riigisisese avalikkusele laialdaselt kättesaadavaks ning soodustavad juurdepääsu nende aruannete kohta tehtud ettepanekutele ja üldistele soovitudele.

5. Kui komitee peab seda vajalikuks, võib ta osalisriikidelt saadud aruanded edastada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eriagentuuridele, fondidele, programmidele ja teistele pädevatele asutustele, kui aruandes sisaldub taotlus või sellest nähtub vajadus tehnilise nõustamise või abi järele, lisades vajaduse korral aruandele komitee tähelepanekud ja soovitud nende taotluste või vajaduste kohta.

Artikkel 37

Osalisriikide ja komitee koostöö

1. Osalisriik teeb komiteega koostööd ning osutab selle liikmetele abi nende volituste täitmisel.

2. Oma suhetes osalisriikidega kaalub komitee põhjalikult võimalusi ja vahendeid, kaasa arvatud rahvusvaheline koostöö, mille abil suurendada riikide suutlikkust konventsiooni rakendada.

Artikkel 38

Komitee suhted teiste asutustega

Konventsiooni eduka rakendamise soodustamiseks ning rahvusvahelise koostöö kannustamiseks konventsioonis käsitletud valdkondades:

a) on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eriagentuuridel ja teistel organitel õigus olla esindatud konventsiooni rakendamise aruteludel oma mandaadi ulatuses. Komitee võib vajaduse korral kutsuda eriagentuure ja teisi pädevaid asutusi andma ekspertnõuandeid konventsiooni täitmise kohta nende tegevusvaldkondades. Komitee võib kutsuda eriagentuure ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni organeid esitama aruandeid konventsiooni täitmise kohta nende tegevusvaldkondades.

b) Oma ülesannete täitmisel konsulteerib komitee vajaduse järgi teiste rahvusvaheliste inimõiguste lepingute alusel moodustatud asutustega, et tagada nende asutuste aruandlusjuhiste, ettepanekute ja üldiste soovitude kooskõla ning vältida nende ülesannete täitmisel kordumist ja kattuvusi.

Artikkel 39

Komitee aruanne

Iga kahe aasta järel esitab komitee oma tegevusest aruande peassambleele ning majandus- ja sotsiaalnõukogule ning võib teha ettepanekuid ja anda üldisi soovitusi, mis lähtuvad osalisriikidelt saadud aruannetest ja teabest. Ettepanekud ja üldised soovitud tuleb lisada komitee aruandesse koos osalisriikide kommentaaridega, kui neid on.

Artikkel 40

Osalisriikide konverents

1. Osalisriigid kohtuvad regulaarselt osalisriikide konverentsi vormis, et arutada kõiki konventsiooni rakendamise seotud küsimusi.

2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kutsub osalisriikide konverentsi kokku hiljemalt kuus kuud pärast konventsiooni jõustumist. Edaspidi kutsub Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär koosolekud kokku kord kahe aasta järel või osalisriikide konverentsi otsuse kohaselt.

Artikkel 41

Hoiulevõtja

Konventsiooni hoiulevõtja on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär.

Artikkel 42

Allakirjutamine

Konventsioon on avatud allakirjutamiseks kõigile riikidele ja piirkondliku integratsiooni organisatsioonidele Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peakorteris New Yorgis alates 30. märtsist 2007.

Artikkel 43

Konventsiooni siduvaks tunnistamine

Allakirjutanud riigid peavad konventsiooni ratifitseerima ning allakirjutanud piirkondliku integratsiooni organisatsioonid ametlikult kinnitama. Konventsioon on avatud ühinemiseks igale riigile või piirkondliku integratsiooni organisatsioonile, kes ei ole konventsioonile alla kirjutanud.

Artikkel 44

Piirkondliku integratsiooni organisatsioonid

1. *Piirkondliku integratsiooni organisatsioon* – teatud piirkonna suveräänsete riikide moodustatud organisatsioon, millele tema liikmesriigid on andnud pädevuse käesoleva konventsiooniga reguleeritavates küsimustes. Sellised organisatsioonid peavad oma ametliku kinnitamise kirjas või ühinemiskirjas näitama, kui suur on nende pädevus käesoleva konventsiooniga reguleeritavates küsimustes. Hiljem peavad nad hoiulevõtjale teatama kõigist olulistest muudatustest oma pädevuse ulatuses.

2. Konventsiooni sätted liikmesriikide kohta kehtivad ka nimetatud organisatsioonidele nende pädevuse piires.

3. Artikli 45 lõike 1 ja artikli 47 lõigete 2 ja 3 kohaldamisel ei arvestata piirkondliku integratsiooni organisatsioonide hoiuleantud kirju.

4. Osalisriikide konverentsil võib piirkondliku integratsiooni organisatsioon oma pädevuse piires hääletusest osa võtta ning tema häälte arv võrdub tema selliste liikmesriikide arvuga, kes on ühtlasi käesoleva konventsiooni osalisriigid. Selline organisatsioon ei tohi oma hääletamisõigust kasutada juhul, kui seda õigust kasutab mõni tema liikmesriik, ja vastupidi.

Artikkel 45

Jõustumine

1. Konventsioon jõustub kolmekümnendal päeval pärast kahekümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmist.

2. Iga riigi või piirkondliku integratsiooni organisatsiooni suhtes, kes ratifitseerib või ametlikult kinnitab konventsiooni või ühineb sellega pärast kahekümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmist, jõustub konventsioon kolmekümnendal päeval pärast seda, kui ta on asjakohase kirja hoiule andnud.

Artikkel 46

Reservatsioonid

1. Konventsiooni eesmärkidega vastuolus olevaid reservatsioone ei ole lubatud teha.

2. Reservatsioonist võib igal ajal loobuda.

Artikkel 47

Muutmine

1. Iga osalisriik võib teha konventsiooni muutmise ettepaneku ning esitada selle Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Peasekretär edastab muudatusettepanekud osalisriikidele, küsides neilt ühtlasi, kas nad toetavad osalisriikide konverentsi kokkukutsumist, et ettepanekuid arutada ja

hääletusele panna. Kui nelja kuu jooksul pärast peasekretäri pöördumist on vähemalt üks kolmandik osalisriikidest konverentsi poolt, kutsub peasekretär konverentsi kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni egiidi all. Peasekretär esitab kõik muudatused, mis võetakse vastu kohalviibivate ja hääletamisest osa võtvate osalisriikide kahe kolmandiku häälteenamusega, peassambleele kinnitamiseks ja kõigile osalisriikidele heakskiitmiseks.

2. Lõike 1 alusel vastu võetud ja kinnitatud muudatus jõustub kolmekümnendal päeval pärast seda, kui hoiuleantud heakskiitmiskirjade arv jõuab kahe kolmandikuni liikmesriikide arvust muudatuse vastuvõtmise päeva seisuga. Seejärel jõustub muudatus iga järgneva osalisriigi suhtes kolmekümnendal päeval pärast seda, kui asjakohane osalisriik on hoiule andnud oma heakskiitmiskirja. Muudatus on siduv ainult nendele osalisriikidele, kes on selle heaks kiitnud.

3. Kui lõike 1 alusel vastu võetud ja heaks kiidetud muudatus puudutab ainult artikleid 34, 38, 39 ja 40 ning osalisriikide konverents langetab sellekohase üksmeelse otsuse, jõustub muudatus kõigi osalisriikide suhtes kolmekümnendal päeval pärast seda, kui hoiuleantud heakskiitmiskirjade arv jõuab kahe kolmandikuni liikmesriikide arvust muudatuse vastuvõtmise päeva seisuga.

Artikkel 48 **Denonsseerimine**

Osalisriik võib konventsiooni denonsseerida, saates sellekohase kirjaliku teate Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Denonsseerimine jõustub aasta möödudes pärast seda, kui peasekretär on teate kätte saanud.

Artikkel 49 **Juurdepäätav vorming**

Konventsiooni tekst tehakse kättesaadavaks juurdepäätavates vormingutes.

Artikkel 50 **Autentsed tekstid**

Konventsiooni araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentsed. *Selle kinnituseks* on täievolilised esindajad konventsioonile alla kirjutanud.

II lisa

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll

Protokolli osalisriigid on kokku leppinud järgmises.

Artikkel 1

1. Protokolli osalisriik (edaspidi *osalisriik*) tunnustab puuetega inimeste õiguste komitee (edaspidi *komitee*) pädevust võtta vastu ja arutada pöördumisi tema jurisdiktsiooni alla kuuluvatelt üksikisikutelt või üksikisikute rühmadelt, kes väidavad, et asjakohane osalisriik on rikkunud konventsiooni ja nemad on langenud selle ohvriks.

2. Komitee ei võta vastu pöördumisi, mis puudutavad neid konventsiooni osalisriike, kes ei ole protokolliga ühinenud.

Artikkel 2

Komitee tunnustab pöördumise vastuvõetamatuks, kui:

- a) pöördumine on anonüümne;
- b) pöördumisega on kuritarvitatud õigust selliste pöördumiste esitamisele või see ei vasta konventsioonile;
- c) komitee on sama asja juba läbi vaadanud või see on läbi vaadatud muu rahvusvahelise uurimis- või lahendusmenetluse raames;
- d) kõiki olemasolevaid riigisiseseid abinõusid ei ole ära kasutatud. Seda reeglit ei kohaldata juhul, kui nimetatud abinõude kasutamine veniks põhjendamatult pikaks või ei annaks tõenäoliselt reaalselt abi;
- e) see põhineb selgelt valedel eeldustel või ei ole piisavalt põhjendatud;
- f) pöördumises käsitletud asjaolud ilmsid enne protokolliga jõustumist asjakohase osalisriigi suhtes, välja arvatud juhul, kui samad asjaolud jätkusid ka pärast protokolliga jõustumiskuupäeva.

Artikkel 3

Kui protokolliga artiklist 2 ei tulene teisti, teavitab komitee asjaomast osalisriiki konfidentsiaalselt kõigist talle esitatud pöördumistest. Nimetatud riik peab kuue kuu jooksul esitama komiteele kirjaliku seletuse või õiendi, milles selgitatakse küsimust ja tuuakse vajaduse korral ära heastamisabinõud, mida riik on selles asjas rakendanud.

Artikkel 4

1. Komitee võib igal ajal pärast pöördumise saamist ja enne selle põhjendatuse üle otsustamist edastata asjaomasele osalisriigile erakorraliseks läbivaatamiseks taotluse, et osalisriik rakendaks selliseid ajutisi abinõusid, millega hoitakse ära võimalik pöördumatu kahju tekitamine väidetava rikkumise ohvrile või ohvritele.

2. Kui komitee kasutab sel viisil oma paremat äranägemist käesoleva artikli lõike 1 kohaselt, ei tähenda see otsuse langetamist pöördumise vastuvõetavuse või põhjendatuse kohta.

Artikkel 5

Komitee vaatab protokolliga alusel tehtud pöördumised läbi kinnistel koosolekutel. Pärast pöördumise läbivaatamist edastab komitee vajaduse korral ettepanekud ja soovitused asjaomasele osalisriigile ja pöördumise esitajale.

Artikkel 6

1. Kui komitee saab usaldusväärset teavet, mis viitab konventsioonis sätestatud õiguste raskele või süstemaatilisele rikkumisele mõne osalisriigi poolt, kutsub komitee seda osalisriiki tegema koostööd saadud teabe läbivaatamisel ning esitama selleks oma tähelepanekud nimetatud teabe kohta.

2. Arvestades võimalike asjaomase riigi poolt esitatavate tähelepanekutega ja muu komiteele kättesaadava teabega, võib komitee teha ühele või mitmele oma liikmele ülesandeks viia läbi uurimine ja teatada selle tulemustest kiirkorras komiteele. Vajaduse korral ja osalisriigi nõusolekul võivad uurimistoimingud sisaldada ka asjakohase riigi territooriumi külastamist.

3. Pärast sellise uurimise tulemuste läbivaatamist edastab komitee need asjaomasele osalisriigile koos võimalike kommentaaride ja soovitustega.

4. Asjaomane osalisriik peab kuue kuu jooksul pärast komitee uurimise tulemuste, kommentaaride ja soovitude kättesaamist edastama komiteele oma tähelepanekud.

5. Nimetatud uurimine viiakse läbi konfidentsiaalselt ning kõigil menetlusetappidel püütakse teha koostööd asjaomase osalisriigiga.

Artikkel 7

1. Komitee võib paluda asjaomasel osalisriigil lisada konventsiooni artikli 35 kohaselt esitatavasse aruandesse andmed kõigi abinõude kohta, mida riik on artikli 6 kohase uurimise tulemuste alusel rakendanud.

2. Vajaduse korral võib komitee pärast artikli 6 lõikes 4 nimetatud kuue kuu pikkuse perioodi lõppu paluda, et asjaomane osalisriik teavitaks komiteed nimetatud uurimise alusel rakendatud meetmetest.

Artikkel 8

Iga osalisriik võib protokollil allakirjutamise või ratifitseerimise või sellega ühinemise ajal deklareerida, et ta ei tunnusta komitee pädevust teha artiklites 6 ja 7 nimetatud toiminguid.

Artikkel 9

Protokollil hoiulevõtja on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär.

Artikkel 10

Protokoll on avatud allakirjutamiseks kõigile konventsiooniga ühinenud riikidele ja piirkondliku integratsiooni organisatsioonidele Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peakorteris New Yorgis alates 30. märtsist 2007.

Artikkel 11

Protokollil peavad ratifitseerima sellele allakirjutanud riigid, kes on ratifitseerinud konventsiooni või konventsiooniga ühinenud. Selle peavad ametlikult kinnitama protokollile allakirjutanud piirkondliku integratsiooni organisatsioonid, kes on konventsiooni ametlikult kinnitanud või konventsiooniga ühinenud. Protokoll on avatud ühinemiseks igale riigile või piirkondliku integratsiooni organisatsioonile, kes on konventsiooni ratifitseerinud, ametlikult kinnitanud või sellega ühinenud ja ei ole protokollile alla kirjutanud.

Artikkel 12

1. *Piirkondliku integratsiooni organisatsioon* – teatud piirkonna suveräänsete riikide moodustatud organisatsioon, millele tema liikmesriigid on andnud pädevuse käesoleva konventsiooni ja protokolliga reguleeritavates küsimustes. Sellised organisatsioonid peavad oma ametliku kinnitamise kirjas või ühinemiskirjas näitama, kui suur on nende pädevus käesoleva konventsiooni ja protokolliga reguleeritavates küsimustes. Hiljem peavad nad depositaarile teatama kõigist olulistest muudatustest oma pädevuse ulatuses.

2. Protokollil sätted liikmesriikide kohta kehtivad ka sellistele organisatsioonidele nende pädevuse piires.

3. Artikli 13 lõike 1 ja artikli 15 lõike 2 kohaldamisel ei arvestata piirkondliku integratsiooni organisatsioonide hoiuleantud kirju.

4. Osalisriikide kohtumisel võib piirkondliku integratsiooni organisatsioon oma pädevuse piires hääletusest osa võtta ning tema häälte arv võrdub tema selliste liikmesriikide arvuga, kes on ühtlasi protokollis osalisriigid. Selline organisatsioon ei tohi oma hääletamisõigust kasutada juhul, kui seda õigust kasutab mõni tema liikmesriik, ja vastupidi.

Artikkel 13

1. Tingimusel, et konventsioon on jõustunud, jõustub protokoll kolmekümnendal päeval pärast kümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmist.

2. Iga riigi või piirkondliku integratsiooni organisatsiooni suhtes, kes ratifitseerib või ametlikult kinnitab protokollis või ühineb sellega pärast kümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmist, jõustub protokoll kolmekümnendal päeval pärast seda, kui ta on asjakohase kirja hoiule andnud.

Artikkel 14

1. Protokollis eesmärkidega vastuolus olevaid reservatsioone ei ole lubatud teha.

2. Reservatsioonist võib igal ajal loobuda.

Artikkel 15

1. Iga osalisriik võib teha protokollis muutmise ettepaneku ning esitada selle Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Peasekretär edastab muudatusettepanekud osalisriikidele, küsides neilt ühtlasi, kas nad toetavad osalisriikide kohtumise kokkukutsumist, et neid ettepanekuid arutada ja hääletusele panna. Kui nelja kuu jooksul pärast peasekretäri pöördumist on vähemalt üks kolmandik osalisriikidest kohtumise poolt, kutsub peasekretär kohtumise kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni egiidi all. Peasekretär esitab kõik muudatused, mis võetakse vastu kohalviibivate ja hääletamisest osa võtvate osalisriikide kahe kolmandiku häälteenamusega, peassaambleele kinnitamiseks ja kõigile osalisriikidele heakskiitmiseks.

2. Lõike 1 alusel vastu võetud ja kinnitatud muudatus jõustub kolmekümnendal päeval pärast seda, kui hoiuleantud heakskiitmiskirjade arv jõuab kahe kolmandikuni liikmesriikide arvust muudatuse vastuvõtmise päeva seisuga. Seejärel jõustub muudatus iga järgneva osalisriigi suhtes kolmekümnendal päeval pärast seda, kui osalisriik on heakskiitmiskirja hoiule andnud. Muudatus on siduv ainult nendele osalisriikidele, kes on selle heaks kiitnud.

Artikkel 16

Osalisriik võib protokollis denonsseerida, saates asjakohase kirjaliku teate Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Denonsseerimine jõustub aasta möödudes pärast seda, kui peasekretär on teate kätte saanud.

Artikkel 17

Protokollis tekst tehakse kättesaadavaks juurdepääsetavates vormingutes.

Artikkel 18

Protokollis tekstid araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentsed.

Selle kinnituseks on täievolilised esindajad protokollile alla kirjutanud.